

MIKKELI

Mikkelin kaupunki

HYVINVOINTIRAPORTTI 2023

Hyvinvoinnin tila ja Hyvän elämän ohjelman/hyvinvointikertomuksen seuranta

Arja Väänänen
Hyvinvointikoordinaattori

Sisällys

1	HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMINEN KUNNASSA.....	1
1.1	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lakiperustaa kunnille.....	1
1.2	Hyte-kerroin.....	1
1.3	Teaviisari.....	6
2	HYVINVOINNIN TILA VÄESTÖRYHMITÄIN 2023.....	10
3	HYVÄN ELÄMÄN OHJELMAN SEURANTA 2023.....	11
3.1	Kaupungin strategisen hyvän elämän ohjelman tavoitteiden toteutuminen 2023.....	11
3.2	Johtopäätökset.....	13
	Liitteet.....	15

1 HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMINEN KUNNASSA

1.1 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lakiperustaa kunnille

Kuntalain 2015/410 mukaan kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Kuntalaki määrittelee, että kunnassa on oltava kuntastrategia, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon mm: kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen; palvelujen järjestäminen ja tuottaminen; kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet; elinympäristön ja alueen elinvoiman kehittäminen.

Kuntastrategian tulee perustua arvioon kunnan nykytilanteesta sekä tulevista toimintaympäristön muutoksista ja niiden vaikutuksista kunnan tehtävien toteuttamiseen. Kuntastrategiassa tulee määritellä myös sen toteutumisen arviointi ja seuranta.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä kunnassa ohjaa myös Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 2021/612. Lain mukaan kunnan on strategisessa suunnittelussaan asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet ja määriteltävä tavoitteita tukevat toimenpiteet. Sen on otettava päätöksenteossaan huomioon päätöstensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin. Kunnan eri toimialojen on tehtävä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Kunnan on nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho.

Kunnan on seurattava kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin. Kunnassa on raportoitava kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä valtuustolle vuosittain. Lisäksi kunnassa on valmisteltava valtuustolle valtuustokausittain hyvinvointikertomus ja -suunnitelma edellä mainituista asioista. Kunnan on toimitettava hyvinvointikertomus ja -suunnitelma hyvinvointialueelle ja julkaistava se julkisessa tietoverkossa.

Lisäksi lain mukaan kunnan ja hyvinvointialueen on toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi yhteistyössä toistensa kanssa ja tuettava toistensa toimintaa asiantuntemuksellaan. Kunnan on tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi yhteistyötä kunnassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Kunnan on myös edistettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Samoin lain mukaan edellytetään hyvinvointialueen toimivan yhteistyössä alueensa kuntien ja muiden toimijoiden kanssa ja edistävän alueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia.

1.2 Hyte-kerroin

HYTE-kerroin kunnille

Kunnille on vuoden 2023 alusta maksettu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosaa eli HYTE-kertoimeen perustuvaa valtionosuutta. HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön perusteella.

Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen alettua. Kuntien palkitseminen vaikuttavasta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä on tärkeää, koska hyvinvoiva väestö on elinvoimaisen kunnan ja hyvinvointialueen edellytys. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten kasvun hillitseminen vaatii, että hyvinvointia ja terveyttä edistetään laajalti ihmisten arkiympäristöissä.

Edellytyksiä väestön hyvinvoinnille ja terveydelle luovat koulutus, liikunta-, ruoka- ja kulttuuripalvelut, kaavoitus, liikennejärjestelyt sekä monet muut kunnan tehtävät.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kannustin on kirjattu laissa kunnan peruspalvelujen valtionosuuden 15 §:ssä "hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosa" (618/2021).

Esitys kuntien kannustamiseen ei ole uusi. Kuntien palkitsemista niiden tekemästä hyvästä työstä asukkaidensa terveyden edistämiseksi on esitetty jo 2000-luvun alusta lähtien (Valtioneuvoston periaatepäätös Terveys 2015 - kansanterveysohjelmasta 2001).

Sote-uudistuksen yhteydessä STM:n ja VM:n asettama sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen selvityshenkilöryhmä (STM 2015) kannusti kehittämään kannustinjärjestelmiä, joilla voidaan tukea ja palkita kuntia, jotka ovat kyenneet parantamaan tai ylläpitämään asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Myös kunnilta saatiin selkeä tuki kannustavan elementin sisällyttämiseen kuntien valtionosuuteen. Valtiovarainministeriön vuonna 2019 tekemässä esiselvityksessä yli 90 prosenttia vastanneista kunnista piti hyte-kerrointa perusteltuna (Valtioneuvoston ministeriö 2019).

Kunnan saama summa lasketaan seuraavasti: Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perushinta x kunnan asukasluku x kunnan hyte-kerroin / koko maan hyte-kerroin, joka vuonna 2023 on 67.

Mikkeli saama hyte-kertoimen mukainen valtionosuus on vuonna 2023: $19,7 \text{ €/asukas} \times 51\,980 \text{ asukasta} \times 69/67 = 1,05 \text{ M€}$

HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit

Kunnan toimintaa kuvaavien prosessi-indikaattoreiden avulla pyritään vastaamaan siihen millaista kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on. Prosessi-indikaattoreista viisi mittaa kunnan terveydenedistämistäktiivisuutta (TEA) kuntajohdossa, viisi liikuntatoimessa, neljä peruskouluissa ja yksi kulttuuripalveluissa. Ne kuvaavat edellytysten luomista vaikuttavalle ja koordinoitulle hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Prosessi- indikaattoreiden tieto kerätään THL:n Teaviisari-tiedonkeruuna kunnista joka toinen vuosi.

HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit ovat:

Kuntien hyte-kertoimen prosessi-indikaattorit: Kuntajohto

Indikaattori	Sotkanet indikaattorinumero	Lähde	Aikataulu
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	5336	Tiedonkeruu kunnan johdolle väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä (THL, TEAviisari)	Tiedot kerätään parittomina vuosina keväällä ja julkaistaan syksyllä
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	5331	Tiedonkeruu kunnan johdolle väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä (THL, TEAviisari)	Tiedot kerätään parittomina vuosina keväällä ja julkaistaan syksyllä
Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen	5330	Tiedonkeruu kunnan johdolle väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä (THL, TEAviisari)	Tiedot kerätään parittomina vuosina keväällä ja julkaistaan syksyllä
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	5333	Tiedonkeruu kunnan johdolle väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä (THL, TEAviisari)	Tiedot kerätään parittomina vuosina keväällä ja julkaistaan syksyllä
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	5335	Tiedonkeruu kunnan johdolle väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä (THL, TEAviisari)	Tiedot kerätään parittomina vuosina keväällä ja julkaistaan syksyllä

Kuntien hyte-kertoimen prosessi-indikaattorit: Liikunta

Indikaattori	Sotkanet indikaattorinumero	Lähde	Aikataulu
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	5323	Liikunta kunnan toiminnassa -tiedonkeruu (THL, TEAviisari)	Tiedot kerätään parillisina vuosina keväällä ja julkaistaan syksyllä
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	5321	Liikunta kunnan toiminnassa -tiedonkeruu (THL, TEAviisari)	Tiedot kerätään parillisina vuosina keväällä ja julkaistaan syksyllä
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	5327	Liikunta kunnan toiminnassa -tiedonkeruu (THL, TEAviisari)	Tiedot kerätään parillisina vuosina keväällä ja julkaistaan syksyllä
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin	5320	Liikunta kunnan toiminnassa -tiedonkeruu (THL, TEAviisari)	Tiedot kerätään parillisina vuosina keväällä ja julkaistaan syksyllä
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	5328	Liikunta kunnan toiminnassa -tiedonkeruu (THL, TEAviisari)	Tiedot kerätään parillisina vuosina keväällä ja julkaistaan syksyllä

Kuntien hyte-kertoimen prosessi-indikaattorit: Peruskoulu

Indikaattori	Sotkanet indikaattorinumero	Lähde	Aikataulu
Kouluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin tarkastaminen kolmen vuoden välein	5309	Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen peruskouluissa - tiedonkeruu (THL, TEAvisari)	Tiedot kerätään parittomina vuosina syksyllä ja julkaistaan seuraavan vuoden keväällä
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	5313	Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen peruskouluissa - tiedonkeruu (THL, TEAvisari)	Tiedot kerätään parittomina vuosina syksyllä ja julkaistaan seuraavan vuoden keväällä
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	5316	Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen peruskouluissa - tiedonkeruu (THL, TEAvisari)	Tiedot kerätään parittomina vuosina syksyllä ja julkaistaan seuraavan vuoden keväällä
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	5317	Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen peruskouluissa - tiedonkeruu (THL, TEAvisari)	Tiedot kerätään parittomina vuosina syksyllä ja julkaistaan seuraavan vuoden keväällä

Kuntien hyte-kertoimen prosessi-indikaattorit: Kulttuuri

Indikaattori	Sotkanet indikaattorinumero	Lähde	Aikataulu
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä (Onko kunnalla käytössä jokin pysyvä käytäntö, jolla kunta järjestää tai tukee taloudellisesti kulttuurin osallistumisen kynnystä madaltavaa vertaistoimintaa (esim. kulttuuriluotsi tai -kaveritoimintaa)?)	3984	Kulttuuri kunnan toiminnassa - tiedonkeruu (THL, TEAvisari)	Tiedot kerätään parittomina vuosina keväällä ja julkaistaan syksyllä

HYTE-kertoimen tulosindikaattorit

HYTE-kertoimen tulosindikaattorit mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä. Tulosindikaattorit on valittu siten, että kunta voi omalla toiminnallaan vaikuttaa tuloksiin. Lisäksi eri ikäryhmät ovat edustettuina indikaattoreissa. Jotta kunnan väestörakenne, sairastavuus tai työttömyystilanne eivät vaikuttaisi tulokseen, mitataan indikaattoreissa muutosta.

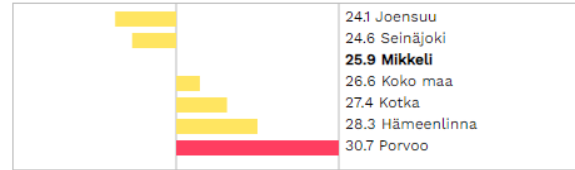
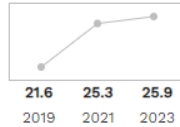
Tulosindikaattoreista lasketaan kahden viimeisimmän vuoden tai mittausajankohdan erotus, jotta saadaan tapahtunut muutos. Jos indikaattorin arvo on jo tavoitetilassa, saa kunta sen osalta maksimipisteet. Ongelman yleisyyttä kuvaavissa indikaattoreissa tavoitetasona pidetään alle 5 % esiintyvyyttä kohdejoukossa. tavoitteena on, että kunnat olisivat mahdollisimman samalla viivalla ja niiden olisi mahdollista saada näissä asioissa todettavia, hyviä muutoksia aikaan.

Tulosindikaattorit ovat:

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8.–9. luokan oppilaista

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista (P) (VÄH-A) (VÄH-K) (HYTE-K)

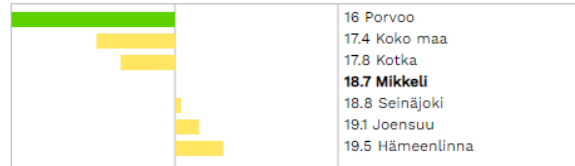
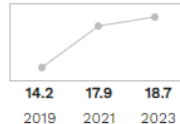
2.37
→

Ylipaino, % 8.–9. luokan oppilaista

Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista (T) (HYTE-K)

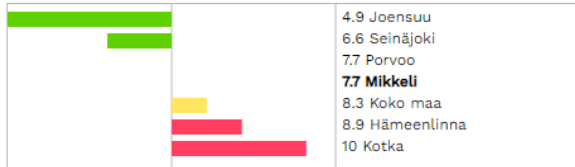
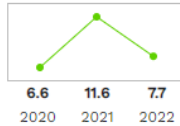
4.47
→

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (T) (HYTE-K)

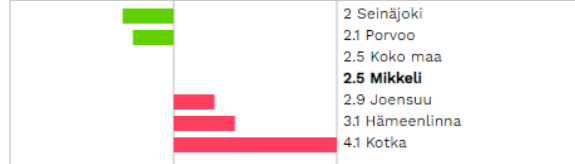
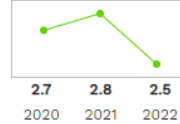
-33.62

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (P) (HYTE-K) (HYTE-A)

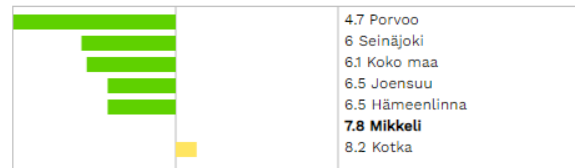
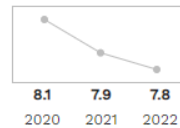
-10.71

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (P) (HYTE-K)

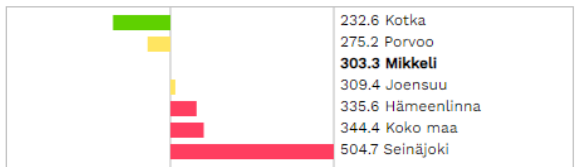
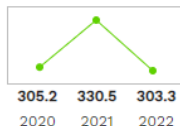
-1.27
→

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä henkilöillä verrattuna 10 000 vastaavan ikäiseen henkilöön

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä (T) (VÄH-A) (VÄH-K) (HYTE-K)

-8.23

Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä TEAviisari

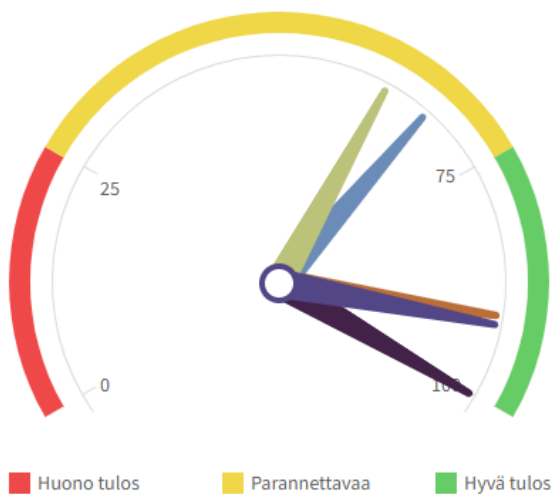
Tavoitteena on ollut kehittää kaikki kunnat kattava, yhtenäinen ja suunnitelmallinen seuranta- ja vertailutietojärjestelmä kuntien hyvinvoinnin ja terveydenedistämistoiminnasta (hyte). Valtaosa tiedoista kerätään kunnista kahden vuoden välein toistuvilla tiedonkeruilla.

Tällä hetkellä kuntien terveydenedistämisasiivisuutta voi vertailla kuntajohdon, liikunnan, kulttuurin, lukiokoulutuksen ja peruskoulun, josta mukana myös koulukohtaisia tietoja tähän luvan antaneista kouluista. Kunkin toimialan tiedot päivittyvät joka toinen vuosi.

Tiedonkeruiden tulokset saavat visuaalisen ilmeensä TEAviisari-verkkopalvelussa. Palvelu on maksuton ja kaikille avoin. Se edistää myös kuntalaisten osallisuutta tarjoamalla välineen kunnan hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyön laadun seurantaan.

TEAVIISARIN tulokset:

Kuntajohto : Mikkeli 2023

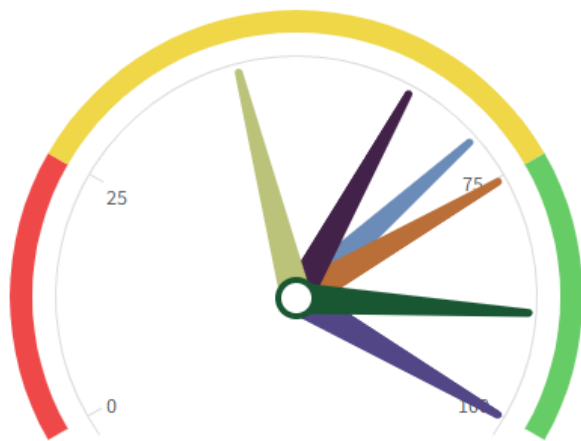
Kuntajohto

- Sitoutuminen
- Johtaminen
- Seuranta ja tarveanalyysi
- Voimavarat
- Osallisuus

Aineisto päivitetty 12.03.2024

← Pisteet	Mikkeli	Hämeenlinna	Joensuu	Kotka	Lappeenranta	Porvoo	Seinäjoki	Koko maa
Kuntajohto	82	89	92	67	94	82	80	83
Sitoutuminen i	67	70	83	96	100	93	86	83
Johtaminen i	91	100	100	96	95	95	79	86
Seuranta ja tarveanalyysi i	100	100	100		100	100	100	90
Voimavarat i	62	75	75	50	75	62	50	78
Osallisuus i	92	100	100	92	100	58	88	77

Liikunta : Mikkeli 2022

■ Huono tulos
 ■ Parannettavaa
 ■ Hyvä tulos

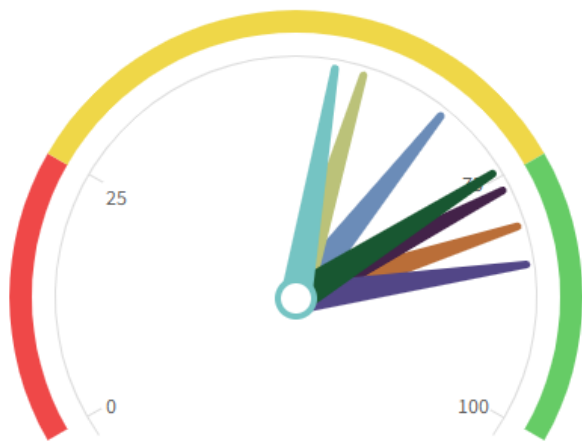
Liikunta

- Sitoutuminen
- Johtaminen
- Seuranta ja tarveanalyysi
- Voimavarat
- Osallisuus
- Muut ydintoiminnot

Aineisto päivitetty 12.03.2024

← Pisteet	Mikkeli	Hämeenlinna	Joensuu	Kotka	Lappeenranta	Porvoo	Seinäjoki	Koko maa
Liikunta	73	72	74	78	90	66	83	72
Sitoutuminen i	70	87	87	100	100	57	70	69
Johtaminen i	75	58	58	67	100	67	83	72
Seuranta ja tarveanalyysi i	62	71	67	81	81	38	96	65
Voimavarat i	44	60	67	50	67	46	67	55
Osallisuus i	100	100	100	100	100	100	100	95
Muut ydintoiminnot i	89	58	66	71	91	88	80	75

Perusopetus : Mikkeli 2021

■ Huono tulos
 ■ Parannettavaa
 ■ Hyvä tulos

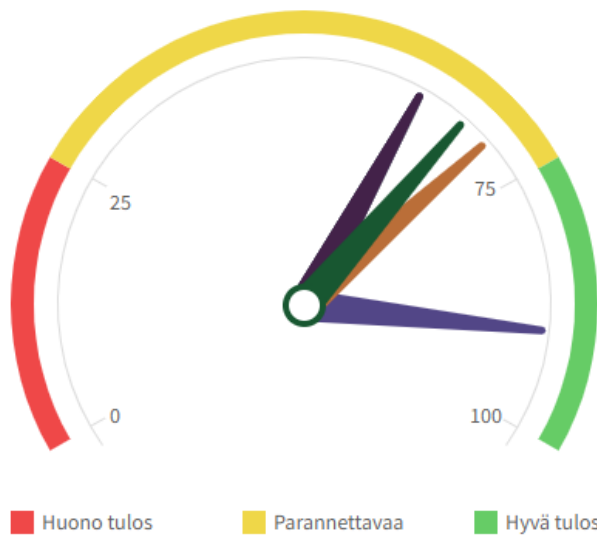
Perusopetus

- Sitoutuminen
- Johtaminen
- Seuranta ja tarveanalyysi
- Voimavarat
- Yhteiset käytännöt
- Osallisuus
- Muut ydintoiminnot

Aineisto päivitetty 12.03.2024

← Pisteet	Mikkeli	Hämeenlinna	Joensuu	Kotka	Lappeenranta	Porvoo	Seinäjoki	Koko maa
Perusopetus	70	62	65	65	71	65	67	65
Sitoutuminen <small>i</small>	66	55	61	58	75	56	65	59
Johtaminen <small>i</small>	80	79	74	70	76	70	75	72
Seuranta ja tarveanalyysi <small>i</small>	76	64	70	76	74	64	74	68
Voimavarat <small>i</small>	57	42	53	55	64	71	45	60
Yhteiset käytännöt <small>i</small>	84	73	79	78	83	73	84	78
Osallisuus <small>i</small>	74	65	64	68	63	65	70	65
Muut ydintoiminnot <small>i</small>	54	60	52	52	58	55	59	54

Kulttuuri : Mikkelä 2023

Kulttuuri

- Sitoutuminen
- Johtaminen
- Seuranta ja tarveanalyysi
- Voimavarat
- Osallisuus
- Muut ydintoiminnot

Aineisto päivitetty 12.03.2024

Pisteet	Mikkeli	Hämeenlinna	Joensuu	Kotka	Lappeenranta	Porvoo	Seinäjoki	Koko maa
Kulttuuri	69	87	83	76	80	83	71	71
Sitoutuminen	62	81	94	62	78	72	50	66
Johtaminen	70	66	60	100	80	80	70	72
Seuranta ja tarveanalyysi	62	100	100	50	75	62	25	66
Voimavarat	62	90	56	85	56	86	89	65
Osallisuus	90	82	86	61	88	100	94	78
Muut ydintoiminnot	67	100	100	100	100	100	100	82

2 HYVINVOINNIN TILA VÄESTÖRYHMITÄIN 2023

Hyvinvoinnin tila 2023

Hyvää kehitystä

- 4.–5. luokkalaiset kokevat terveytensä melko hyväksi.
- Niiden osuus, jotka arvioivat jaksavansa työelämässä vanhuuseläkeikään saakka, on pienentynyt merkittävästi.
- Terveytensä huonoksi kokevien osuus on vähentynyt, erityisesti vertailukaupunkeihin nähden.
- Sairastavuusindeksi on parantunut.
- Kaatumisten ja putoamisten vuoksi sairaaloissa hoidettavien hoitajaksot ovat vähentyneet.
- Positiivisen mielenterveyden kokemus on hieman lisääntynyt eri ikäryhmissä.
- Elämänlaatunsa hyväksi kokeneiden määrä on lisääntynyt, erityisesti työikäisillä ja yli 65-vuotiailla.
- Psykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus on vähentynyt aikuisväestöllä.
- Yksinäisyyden kokemus on vähentynyt ammattiin opiskelevilla ja aikuisväestössä.
- Lapsilla ja nuorilla harrastaminen on hyvällä tasolla.
- Nuorisotyöttömyys on vähentynyt.
- Raittiiden osuus on lisääntynyt eri ikäryhmissä.
- Alkoholin humalahakuinen juominen on vähentynyt nuorten keskuudessa.
- Aikuisväestön tupakointi on vähentynyt.

Huolestuttavaa kehitystä

- Koululaisten aamupalan ja kouluruuan jättäminen väliin on yleistä.
- Liikkuminen on vähäistä monilla ikäryhmillä.
- Ylipainoisten lasten ja nuorten määrä on huolestuttavan suuri.
- Lasten ja nuorten toimintakyky on heikentynyt.
- Koululaisten kokemus terveydestään on huonontunut.
- Koulukiusaaminen on lisääntynyt useilla ikäryhmillä.
- Lasten ja nuorten kokema väkivalta on yleistä.
- Keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa ovat lisääntyneet.
- Koulu-uupumus on lisääntynyt, erityisesti tytöillä.
- Positiivisen mielenterveyden kokemus on huolestuttavan vähäistä, erityisesti tytöillä.
- Ahdistuneisuus on yleistä, erityisesti tyttöjen keskuudessa.
- Mielenterveyden häiriöiden hoitoon tarvittava hoito on lisääntynyt.
- Nuorten syrjäytymisriski on korkea.
- Huumeiden saatavuus ja käyttö ovat yleisiä nuorten keskuudessa.
- Tupakointi ja sähkötupakan käyttö ovat lisääntyneet nuorten keskuudessa.
- Alkoholin kulutus on runsasta aikuisväestön keskuudessa.
- Päihteiden vuoksi sairaalahoitojaksoja on enemmän kuin vertailukaupungeissa.
- Omaishoitajuuden haasteet ovat kasvavia.

3 HYVÄN ELÄMÄN OHJELMAN SEURANTA 2023

3.1 Kaupungin strategisen hyvän elämän ohjelman tavoitteiden toteutuminen 2023

Kaupungin strategia vuosille 2022–2025 valmisteltiin ja hyväksyttiin syksyllä 2021 ja sen pohjalta on laadittu vuoden 2023 Hyvän elämän ohjelman toimenpiteet.

Hyvän elämän ohjelma – Ihmisistä elinvoimaa Mikkeliin

Hyvän elämän ohjelmaryhmä, kaupungin hyvinvointityöryhmä ohjaa toimenpiteiden toteuttamista ja seuranta. Työtä johtaa sivistysjohtaja Virpi Siekkinen ja valmistelijana toimii hyvinvointikoordinaattori Arja Väänänen.

Hyvän elämän ohjelman tavoitteet ovat

Vaikuttavat palvelut
Esteettömät ja saavutettavat palvelut
Elinikäinen oppiminen
Yhdyspintatyö
Monimuotoinen ja virikkeellinen ympäristö
Kulttuuri, taide ja liikunta läpileikkaavina
Väestön moninaisuus rikkautena ja elinvoiman lähteenä
Yhteisöllisyys ja osallisuus
Tapahtumakaupunki Mikkeli
Osallistuva budjetointi

Hyvän elämän ohjelman toimenpiteiden toteutuminen 2023

Vaikuttavat palvelut

Toteutuneita asiakastyytyväisyyskyselyitä toteutettiin seuraavasti: liikunta- ja terveystottumuskysely, oppilaille suunnattu kysely, puistokonserttien kysely, kirjastopalveluissa kyselyt, palautekyselyt liittyen kulttuurikameliin ja kulttuuripolkuun jne. Esteettömyyssuunnitelman toimenpiteiden toteutus ja seuranta ovat varmistamassa esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumista palveluissa. Kävelyn ja pyöräilyn edistämisyöryhmän toimenpiteet ovat toteutuneet vuosikellon mukaisesti. Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma (keskeiset taajamat) on laadittu seudullisena ja valmistui loppuvuodesta 2023. Liikennenympäristön turvallisuuden ja esteettömyyden parantamistoimenpiteitä on toteutettu vuosittaisten määrärahojen puitteissa. Syksyllä aloitettiin Nuijamiehen alueen kevyenliikenteen väylien parantamistoimenpiteet investointirahoituksella.

Elinikäinen oppiminen

Kansalaisopiston kurssit tavoittavat hyvin kuntalaisia, kurssit on toteutettu normaalitasolla poikkeusvuosien jälkeen. Digitaalisten kehittämiseksi digiopastukset toteutetaan kirjastolla säännöllisesti. Varhaiskasvatuksessa ja koulussa on huomioitu lähikouluperiaate suunnittelussa ja toteutuksessa. Saimaanportin koulussa on nykyaikaiset tilat ala- ja yläkoululaisille, nuorisotiloille ja muullekin eri ikäisten harraste-, liikkumis- ja oppimistoiminnoille.

Yhdyspintatyö

Monitoimijaisia yhteistyömalleja on kehitetty yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. On perustettu mm. alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä, alueellinen hyvinvointityöryhmä, ehkäisevän päihdetyön työryhmä, väkivaltatyön työryhmä, perheiden ja parisuhteiden tueksi eroauttamisen verkosto. Yhteistyössä kehitetään toimintamalleja ja palveluita, joiden kokoaminen yhteiseen sähköiseen alustaan on tavoitteena. Lisäksi kehitetään järjestökumppanuuksia ja yhteistyö- ja avustusmalleja.

Ehkäisevän päihdetyön ja mielenhyvinvoinnin haasteisiin tartuttiin hyvinvointialueen ja kuntien ehkäisevän päihdetyön tehonrykkityöryhmässä. Työryhmä laati suositukset ehkäisevään päihdetyöhön ja mielenhyvinvointityöhön. Suosituksissa mm. linjattiin, että ehkäisevän päihdetyön koordinaattorin tehtävään resursoitaisiin sekä kunnissa että hyvinvointialueella, jotta tarvittavat ehkäisytoimet saadaan toimeenpantua.

Tärkeänä yhteisenä teemana on asumisen tukeminen ja kehittäminen mm. ikääntymisen myötä muuttuvien tarpeiden mukaiseksi.

Kotona pärjäämisen tukemiseksi mm. omaishoitajuuden tuki on tärkeää. Ikääntyneimpänä maakuntana tarve on yhä kasvava. Omaishoitajaliiton laskentakaavaa ja lähteitä mukailien kokonaisuudessaan Etelä-Savon alueella pääasiallisessa vastuussa läheisensä huolenpidosta on seitsenkertainen määrä omaishoidon tukea saaviin nähden, arviolta jopa 6 000 omaisestaan huolehtivaa. Omaishoidon tukea saavia koko maakunnan alueella noin 900, Mikkelissä 300.

Omaishoitajien tilanne on entisestään kärjistynyt. Ikääntyvän väestön määrän kasvu lisää palveluiden tarvetta, ja samaan aikaan hyvinvointialueiden heikko taloudellinen tilanne vähentää määrärahoja ja palveluita sekä tiukentaa kriteerejä. Omaishoitajat ovat yhä kuormittuneempia ja hoitotilanteet ovat yhä raskaampia. Epäviralliset läheis- ja omaishoitajat jäävät suurimmilta osin julkisen sektorin tuen ulkopuolelle ja he tekevät usein kahta työtä: ansiotyötä ja läheisen hoivaa. Yhä useampi yrittää työssäkäynnin ohella pitää samaan aikaan huolta esimerkiksi ikääntyneestä vanhemmastaan tai erityislapsestaan. Tuki töistä tai esimerkiksi lapsen koulusta (lapselle) on hyvin vaihtelevaa. Huomioitavaa on myös, että hoidettavan siirtymässä hoivakodin puolelle, jatkuu omaisen vastuu yhä suuresti. Hoivakotien henkilöstö- ja osaamisvaje kuuluu ja näkyy omaishoitajien arjessa, samoin esim. lääkärille pääsyn ja vapaapäivien pitämisen vaikeus. Toki monella omaishoitajalla asiat ovat myös hyvin ja heille on löytynyt sopivat palvelut, mikä tukee jaksamista ja jopa työssä käymistä.

Monimuotoinen ja virikkeellinen ympäristö

Ulkoliikuntapaikkoja on uudistettu (mm. Kalevankankaan ulkokuntosaleja ja -alueita). Hiidenmaanpolkujen ylläpito on siirtynyt kaupungille ja Juvan kunnalle. Reittejä, opasteita ja markkinointia on parannettu, reitillä mm. uusittu pitkospuita ja koko retkeilyreitiverkostosta tehtiin yhtenäinen kartta. Suunnitelma matka-/kuntoluistelumahdollisuuden toteuttamisesta on tehty toteutettavaksi alkuvuodesta 2024.

Kulttuuri, taide ja liikunta läpileikkaavina

Kulttuurin unelmavuosi 2022 –hanke päättyi keväällä 2023. Hankkeen tapahtumiin osallistui yli 33 000 ihmistä ja taiteen tekijöitä ym. toimijoita mukana oli yhteensä 250.

Yleisten kulttuuripalveluiden järjestämä Hulivilikarnevaali ja Puistokonsertti-sarja ovat vakiinnuttaneet paikkansa kaupungin monipuolisten kesätapahtumien joukossa. Leikkipuistoympäristöihin kulttuurisisältöjä vievä Pienten Puistikot –sarja on usean vuoden tauon jälkeen saatu toteutettua suunnitellusti ja tehnyt ennätyksen kävijämäärässä. Kulttuurikameli ja Kulttuuripolku mahdollistavat vuosittain lasten ja nuorten yhdenvertaisen tutustumismahdollisuuden kulttuuriin ja taiteen elämyksiin.

Museolla oli kolme vaihtuvaa näyttelyä ja Museoiden yö järjestetty. Museoiden yössä olleissa seitsemässä kohteessa oli yhden illan aikana 18 571 käyntiä.

Kaupunginorkesteri on toteuttanut konsertteja suunnitellusti, mukaan lukien kansallisesti ainutlaatuisen Elinan surma –oopperan. Orkesteri saavutti tavoitteensa järjestettyjen tapahtumien määrässä ja ylitti tavoitteen kuulijamäärässä. Orkesterin kuulijamäärä oli 20 898.

Lapsille ja nuorille on tarjottu harrastusmahdollisuuksia harrastamisen Suomen mallin mukaisella tarjonnalla. Koulut ovat tehneet Liikkuva koulu –suunnitelmat lukuvuosisuunnitelmiin. Perusopetuksessa on toiminut kaksi Liikkuva koulu –tutoria. Yläkoulujen Liikkuva koulu –hanke on aloitettu. Myös kerhotoiminnassa liikunnallisuus on huomioitu. Liikkuva nuori -toiminta toteutuu, mm. Eslin ja teatterin ”Liike ja tunne”-hanke lukiolla.

Väestön moninaisuus rikkautena ja elinvoiman lähteenä

Kotoutumisen kokonaisvastuu siirtyi kaupungille. Kotoutumistyö on käynnistynyt ja työntekijät on palkattu. Ikäohjelma ja romanipoliittinen ohjelma ovat valmistuneet ja hyväksytyt. Vaikuttamistoimielimet nuorisovaltuusto, lasten parlamentti, vanhus- ja vammaisneuvosto ovat toimineet aktiivisesti.

Yhteisöllisyys ja osallisuus

Peruskoulujen TuVu-tiimit (tunne- ja vuorovaikutus) toimivat ja toimintasuunnitelmat ovat koulujen lukuvuosisuunnitelmissa.

Nuorisotyössä toimii nuorisovaltuusto, joka on aktiivisesti toteuttanut nuorille tapahtumia.

Kirjastokäynnit ja erityisesti tapahtumakävijöiden määrä nousivat huomasti vuoden takaisesta. Kirjastolla on käynnistetty asiakasyhteisötoiminta, jonka perusteella toimintaa pyritään kehittämään. Kirjasto on matalankynnyksen osallisuus- ja kohtaamispaikka. Koppa-kohtaamispaikkatoimintaa perheille on toteutettu kirjaston alakerran tiloissa monitoimijaisena yhteistyönä.

Kumppanuuspöytäillat kaupunkilaisille on järjestetty suunnitellusti kahdesti vuodessa. Osallisuuden edistämisen Yhdessä osallistuen-hanke käynnistyi syksyllä 2023.

Tapahtumakaupunki Mikkeliä edelleen kehitetään. Tapahtumasivuston kehittäminen jatkuu ja tilojen ja tapahtumapaikkojen markkinointia on lisätty.

Osallistuvaa budjetointia on toteutettu pieninvestoinneissa, nuorten palveluissa ja aluejohtokuntatoiminnassa sekä yli 65-vuotiaiden liukuestehankintoihin kolmatta vuotta.

Testamenttivarojen ja Valtiokonttorin varojen suunnitelmallista käyttöä on lisätty varojen kohdennettuihin käyttötarkoituksiin.

3.2 Johtopäätökset

Yhteistyö

Yhdyspintatyö kunnan ja hyvinvointialueen ja järjestöjen kanssa on keskeinen hyvinvointityön onnistumisen kannalta. Yhdistämällä voimavaramme saamme enemmän hyvinvointia ja terveyttä. Voimavarojen yhdistäminen tuottaa niin kunnalle kuin hyvinvointialueelle myös taloudellista hyötyä Hyte-kertoimen perusteella saataviin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuksiin.

Lisäksi on tärkeää kuulla kuntalaisia, osallistaa heitä itseään koskevien asioiden suunnitteluun ja kehittämiseen.

Tärkeää on myös vaikutusten ennakoarvioinnin kehittäminen ja systemaattinen toteuttaminen päätöksenteon valmistelussa. Sillä saamme vaikuttavuutta toimintaan ja päätöksentekijöille perustellumpia päätösesityksiä, joissa on arvioitu talouden ohella mm. hyvinvointivaikutukset, ympäristö ym. vaikutukset sekä vaikutukset lyhyellä ja pidemmällä aikavälillä.

Hyvää kehitystä

Lapset ja nuoret

Lasten ja nuorten aktiivista harrastamista voi pitää hyvänä kehityksenä Mikkeliissä. Lapsia ja nuoria on kannustettu harrastamiseen mm. harrastamisen Suomen mallin mukaisilla mahdollisuuksilla. Harrastaminen on lisääntynyt ja lähes kaikki lapset ja nuoret harrastavat jotain itselle tärkeää.

Nuorisotyöttömyys on vähentynyt, samoin vaikeasti työllistyvien osuus on hivenen vähentynyt.

Suurin osa nuorista voi hyvin. Nuorten raittiiden osuus on lisääntynyt ja humalahakuinen juominen kaikissa nuorten ikäryhmissä on vähentynyt. Lasten ja nuorten tunne- ja vuorovaikutuskasvatusta on toteutettu vuosia. Sen uskotaan antavan hyviä valmiuksia sosiaalisiin taitoihin, ehkäistä kiusaamista, löytää myönteisiä keinoja toimia vuorovaikutustilanteissa sekä taitoa ottaa toinen ihminen huomioon, empatiakykyä.

Aikuisväestö

Hyvää osallisuuden kokemusta ja vähäisempää yksinäisyyden kokemusta sekä aikuisväestön aktiivista järjestötoimintaan tmv. osallistumista.

Ikääntyneitä on koulutettu vertaisohjaajiksi liikkumiseen aktivoimiseksi ja tarjottu maksuttomia liikuntavuoroja eri puolilla kaupunkia.

Aikuisväestön kokemus omasta terveydestä, elämänlaadusta ja vähäisemmästä kuormittuneisuudesta on hyvää kehitystä. Elämänlaatunsa tyytyväisimpiä ovat yli 65-vuotiaat.

Hyvää kehitystä kaatumisten vähenemiseen on mahdollisesti saatu yli 65-vuotiaille suunnatuilla liukusteiden jakelulla.

Haasteita

Lapset ja nuoret

Harrastamisesta huolimatta liikkumisen vähäisyys, toimintakyvyn heikko taso ja ylipaino ovat lapsilla ja nuorilla isoja haasteita. Liikkumisen lisäämiseen, toimintakykyyn ja elintapoihin on kiinnitettävä kaikkien ikäryhmien osalta yhä enemmän huomiota.

Nuorten syrjäytymisriski on korkea.

Haasteina ovat lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin pulmat, yksinäisyyden, kiusaamisen väkivallan kokemukset sekä muuttuneet päihteiden käytön haasteet. Haasteet ja ongelmat ovat monelta osin kärjistyneitä. Jo varhaiskasvatuksessa on vaikeita tilanteita pienten lasten käyttäytymisongelmien ja väkivaltilanteiden vuoksi. Kouluissa on vaikeita kiusaamistilanteita, häiriökäyttäytymistä, väkivaltaa sekä lapset ja nuoret eri ympäristöissä kokevat seksuaalista häirintää, ahdistelua ja väkivaltakokemuksia. Somessa tapahtuva kiusaaminen ja häirintä ovat yleistyneet, ja niihin on erityisen vaikea puuttua. Kiusaamiseen puuttumisen keinot eivät ole tehonneet.

Lapset ja nuoret kokevat yksinäisyyttä ja ahdistusta. Olemassa olevilla keinoilla ei ole kehityskulkua saatu pysäytettyä. Monitoimijaisia keinoja tarvitaan ja nuorten itsensä kuulemista yhä enemmän, siitä minkä he itse kokisivat olevan heitä auttavia toimia. Ratkaisuihin tarvitaan monitoimista työtä yhteiskunnan eri tasoilla.

Myös perheissä lasten ja nuorten kokema henkinen ja fyysinen väkivalta omien vanhempien ja muiden huolta pitävien taholta on huolestuttavan yleistä ja lisääntynyt. Vanhempien kanssa keskusteluvaikeudet ovat lisääntyneet, etenkin tytöillä. Kaiken kaikkiaan tyttöjen hyvinvointihuolet ovat merkittävästi suuremmat kuin pojilla.

Tarvitaan tehokkaampaa tukea ja ennaltaehkäisyä mielenhyvinvoinnin tukemiseen ja päihdehaittojen ehkäisyyn. Meneillään olevalla valtuusokaudella ovat ehkäisevän päihdetyön resurssit, ja mielen hyvinvoinnin tukemiseen liittyvä työ olleet vähäisesti resursoituja. Kaiken lapsiin ja nuoriin liittyvien hyvinvointihaasteiden perusteella on ehkäisevän päihdetyön tehonyrkkyryhmän suositus ehkäisevän päihdetyön ja mielenterveystyön koordinaattorin palkkaamiseen oikeansuuntainen linjaus.

Aikuisväestö

Liikkumiseen on lisätty mahdollisuuksia ja liikuntapaikkoja sekä kevyenliikenteen väyliä on kehitetty. Kuitenkin liikkumattomuus ja mm. ylipaino ovat myös aikuisväestön hyvinvointihaasteita. Lisäksi päihteisiin ja mielenhyvinvointiin liittyviä haasteita on meillä vertailukaupunkeja enemmän.

Huolestuttavaa kehitystä on ikääntyneiden määrän lisääntyessä omaisistaan huolehtivien tuen lisääntyvä tarve, johon on hyvinvointialueen haasteellista vastata.

Ikääntyneiden asumisen palveluiden monimuotoisuutta, välimuotoista asumista on edelleen kehitettävä.

Liitteet

Hyvinvointiraportti 2023

Hyvän elämän ohjelman, hyvinvointikertomuksen liikennevaloseuranta 2023

Hyvinvoinnin tilan seuranta 2023